

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

**на тему ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОГОДИ ТА ПРИРОДНИХ ЯВИЩ
У ДІАЛЕКТАХ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови та
літератури (переклад включно)
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Свеженко Ганна Альбертівна

Керівник к.ф.н., доц. Лужаниця О.І.

Рецензент д.філ.н., проф. Козлова Т.О.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології _____
Кафедра англійської філології _____
Освітній рівень магістр _____
Спеціальність 035 Філологія _____
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша - англійська _____
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

« _____ » _____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

СВЕЖЕНКО ГАННІ АЛЬБЕРТІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Лексика на позначення погоди та природних явищ у діалектах британського варіанта англійської мови»
Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Лужаниця Олена Іванівна,
к.ф.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 08 січня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) понятійну базу дослідження, а саме поняття «діалектологія», «діалект», «міський діалект», «сільський діалект», «літературне койне»; проаналізовані різні типи класифікації діалектів: хронологічні, структурні, територіальні; структурні, семантичні та лексико-семантичні особливості лексики «погода» та «погодні явища».

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) розглянути стан досліджуваної проблеми на сучасному етапі та узагальнити понятійну базу дослідження; 2) з'ясувати значення національно-культурного компоненту під час формування соціо-регіональної ідентичності;

3) виявити особливість діалектів як засобу відображення регіональної ідентичності; 4) створити корпус слів на позначенні поняття «погода» та «погодні явища» в діалектах Англії.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	23.04.2019	23.04.2019
Розділ 1	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	14.06.2019	14.06.2019
Розділ 2	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	09.09.2019	09.09.2019
Висновки	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	18.10.2019	18.10.2019

6. Дата видачі завдання 23.04.2019

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	червень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____ (підпис)

Г. А. Свеженко
(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту)

_____ (підпис)

О. І. Лужаниця
(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

М. В. Залужна
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 65 стор., 73 джерела.

Об'єкт дослідження: є лексика діалектів Англії на позначенні концепту «погода» та «погодні явища».

Мета роботи: полягає у зіставному аналізі лексики діалектів Англії на позначенні концепту «погода» та «погодні явища» та в виділенні їх особливостей.

Теоретико-методологічні засади: для розв'язання поставлених завдань у роботі використано сукупність кількох методів: метод узагальнення й опису теоретичної бази та фактичного матеріалу, суцільної вибірки із наявного матеріалу, компонентного аналізу словникових дефініцій, порівняння й типологізації діалектів, приклади яких були математично підраховані.

Отримані результати: одні й теж діалектні слова на позначення погоди та погодних явищ у Великобританії використовувалися на декількох територіях одночасно, але й є і географічні синоніми.

За результатом практичного аналізу було створено корпус слів на позначенні поняття «погода» та «погодні явища» в діалектах Англії загальним обсягом в 324 одиниці. За частиномовним критерієм найбільш продуктивними є іменники (190), потім йдуть прикметники (166) та дієслова (148), найменш продуктивними є прислівники (20).

Територіальні розбіжності у вербалізації погоди і погодних явищ у діалектах Англії майже відсутні. Закономірно, що на півночі холодніше ніж на півдні (лексем зі значенням сніг тут найбільше), тем не менш, і вітер та сніг не рідкі явища на півдні країни. В усіх діалектних групах найбільша кількість слів позначає погодне явище відоме як дощ та вітер. На сході та заході найбільше лексем які позначають вітер.

Ключові слова: *діалект, діалектологія, міський діалект, сільський діалект, літературне койне, погода, пори року, погодні умови.*

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ У ДІАЛЕКТАХ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	7
1.1 Діалекти Великобританії як об'єкт наукових досліджень	7
1.2 Визначення та класифікація англійських діалектів.....	13
1.2.1 Хронологічні типи англійських діалектів та їх особливості.....	14
1.2.2 Структурні та територіальні типи англійських діалектів кінця ХІХ сторіччя.....	20
1.3 Погода та погодні явища у лінгвокультурному аспекті.....	23
1.3.1 Національно-культурний компонент значення лексичних одиниць.....	25
1.3.2 Діалекти як засіб відображення регіональної особливості.....	28
РОЗДІЛ 2 ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПОГОДИ І ПОГОДНИХ ЯВИЩ У ДІАЛЕКТАХ АНГЛІЇ	33
2.1 Лексика на позначення «погода» та «погодні явища» за семантичною та частиномовною ознакою.....	34
2.1.1 Дощова погода.....	34
2.1.2 Вітряна погода.....	36
2.1.3 Похмура та холодна погода.....	38
2.1.4 Снігова погода.....	40
2.1.5 Сонячна погода.....	42
2.1.6 Атмосфера.....	43
2.2 Структурні та лексико-семантичні особливості діалектних слів на позначення «погода» та «погодні явища».....	45
2.3 Територіальні розбіжності у вербалізації погоди і погодних явищ у діалектах Англії	50
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. Швидкі та глибокі зміни у сучасному соціальному просторі, пов'язані з процесами глобалізації, загострили ряд питань, що стосуються проблем національно-культурної ідентичності та мовної картини світу різноманітних прошарків суспільства, незважаючи на їх соціальне положення та матеріальний стан. Особливою зацікавленістю є також дослідження соціо-регіональної особливості мовних одиниць, що формуються на базі традиційних діалектів Англії, увага до яких знову почала зростати у минулому столітті. Спостереження є актуальними як на сучасному мовному матеріалі, так і у ретроспективі, а також в динаміці розвитку.

Серед актуальних проблем вивчення діалектів відмітимо лінгвокультурний аспект аналізу генези діалектів як об'єктів контактних ситуацій [Баранникова 1981; Бубенникова 1980; Vaugh 1963; Лужаница 1999], особливості мовних рівнів діалектних систем [Milroy 1984; McDonald 1981; Hughes 1997; Trudgill 2000], своєрідність лексичного складу [Лужаница 2010; Ершова 1984; Бубенникова 1980; Trudgill 1986], формування нових діалектних форм [Баранникова 1981; Десницкая 1970; Kersswill 2000; Trudgill 2004], процес становлення літературної мови, взаємодія літературної мови з діалектами [Бродович 1988; Ярцева 1985; Бруннер 1955; Смирницкий 1965], аспекти кореляції діалектних і соціальних показників, і особливості їх функціонування в цілому [Гухман 1969; Маковский 1980; Halliday 1973; Лужаница 1999].

Незважаючи на великий обсяг робіт у цій галузі, деякі аспекти діалектології до сих пір залишаються відкритими. Зокрема, відсутні комплексні порівняльно-зіставні культурологічні дослідження англійських діалектів на стику культур, тому, у прикладному аспекті актуальним у XXI столітті стають спостереження над соціо-регіонально обумовленими варіантами мов, до яких,

безпосередньо, належить діалект. Тим не менш, аналіз діалектної лексики є актуальним, бо він дозволяє виявити визначні поняття та концепти, які відіграють важливу роль у самоідентифікації діалектоносіїв.

Об'єктом дослідження є лексика діалектів Англії на позначенні концепту «погода» та «погодні явища».

Предметом дослідження є структурні та лексико-семантичні особливості лексики, які вербалізують поняття «погода», «погодні явища».

Мета роботи полягає у зіставному аналізі лексики діалектів Англії на позначенні концепту «погода» та «погодні явища» та в виділенні їх особливостей.

Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань:

1. розглянути стан досліджуваної проблеми на сучасному етапі та узагальнити понятійну базу дослідження;
2. з'ясувати значення національно-культурного компоненту під час формування соціо-регіональної ідентичності;
3. виявити особливість діалектів як засобу відображення регіональної ідентичності;
4. створити корпус слів на позначенні поняття «погода» та «погодні явища» в діалектах Англії;
5. розглянути структурні, лексико-семантичні особливості досліджуваних лексичних одиниць, та їх регіональні розбіжності.

Методика дослідження: для розв'язання поставлених завдань у роботі використано сукупність кількох методів: метод узагальнення й опису теоретичної бази та фактичного матеріалу, суцільної вибірки із наявного матеріалу, компонентного аналізу словникових дефініцій, порівняння й мовних явищ, приклади яких були математично підраховані.

Матеріалом для дослідження послуговували 324 слова на позначенні концепту «погода» та «погодні явища».

Основним джерелом фактичного матеріалу є Словник англійських діалектів [TEDD 1898; 1900; 1902; 1903; 1904; 1905] Дж. Райта у 6 томах.

Наукова новизна полягає у створенні корпусу слів на позначенні поняття «погода» та «погодні явища», а також в тому, що дослідження є першою спробою структурного та лексико-семантичного аналізу цих лексем, при якому здійснено їх комплексне порівняльне вивчення на матеріалі всіх діалектів Англії XIX сторіччя – виявлення особливостей та зазначення відмінних рис у порівнянні різних територіальних діалектів Англії є певним нововведенням у лінгвістичних роботах.

Практичне значення роботи: результати дослідження можуть бути використанні під час подальших наукових розробок з питань клішованих одиниць діалектів англійської мови, при написанні курсових та дипломних робіт з фаху «англійська мова та література»; а також у курсах лексикології, загального та порівняльного мовознавства, діалектології.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких має підрозділи, висновків, списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, схарактеризовано методи аналізу й фактичний матеріал, розкрито новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі розглянуто стан досліджуваної проблеми на сучасному етапі, узагальнено понятійну базу дослідження, а саме поняття «діалектологія», «діалект», «міський діалект», «сільський діалект», «літературне койне»; з'ясовано відмінності між зазначеними термінами; проаналізовані різні типи класифікації діалектів: хронологічні, структурні, територіальні. Також з'ясувано значення національно-культурного компонента під час формування соціо-регіональної ідентичності та виявлено особливість діалектів як засобу відображення регіональної ідентичності.

Другий розділ присвячено аналізу структурних, лексико-семантичних особливостей лексики «погода» та «погодні явища», та їх регіональні розбіжності на матеріалі створеного лексичного корпусу діалектів Англії.

У висновках подано узагальнені результати дослідження. Проблематика роботи зумовила її структуру.

Загальний обсяг – 65 сторінки. Список використаних джерел включає 73 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ У ДІАЛЕКТАХ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Діалекти Великобританії як об'єкт наукових досліджень

Сучасна етнонаціональна ситуація на Британських островах, підвищений інтерес до походження й розвитку англійської мови як головної ознаки нації зумовлюють необхідність всебічного дослідження мовного багатства, зокрема діалектів як невід'ємної частини національної мови.

Територіальні, соціальні умови життя і, навіть, клімат впливають на спілкування мовців. В одній і тій же мові ми відразу пізнаємо мешканців різних регіонів, звертаючи увагу на відмінності семантичної або синтаксичної структури, на фонетичні відхилення, які в різних частинах територіального поширення бувають різними.

Вивченням і дослідженням цих відмінностей займається діалектологія. Діалектологія – розділ мовознавства, що вивчає місцеві, територіальні різновиди мови, діалекти. Відповідно до Лінгвістичного енциклопедичного словника діалектологія поділяється на описову, що вивчає сучасні дослідження, місцеві різновиди мови, й історичну, що вивчає різновиди діалектів в історії певної мови [Діалектологія 1990, с. 133].

Діалектологія як наука, зароджується у зв'язку з розвитком зацікавленості науковців живою народною мовою в континентальній Європі в 20-х роках ХІХ ст. В Англії наукове вивчення діалектів почалося в 70-х роках ХІХ ст. Прийшло усвідомлення того, що під впливом бурхливого росту урбанізації країни, технічного прогресу, збільшення мобільності населення і зростанням числа

грамотних в країні прискорюється процес витіснення діалектних рис літературною нормою. Це змусило вчених прискоритись зі збором матеріалу, що відображає живу діалектну мову.

В журналі "Замітки і питання" (Notes and Queries) від 12 березня 1870 У. Олдіс Райт звернувся до діячів культури та аматорам старовини в Англії із закликом почати планомірний збір діалектних даних [Бродович 1988, с. 6].

Як відгук на цю негайну задачу з'явився п'ятий том роботи А. Елліса "Про ранню англійську вимову", де дається "Сучасна вимова в англійських діалектах в зіставленнях з Уесекською промовою" (Ellis 1889). Ця робота була, по суті справи, першим досвідом лінгвоорфографічних досліджень в Англії. А. Елліс був першим, хто провів на карті Англії ізоглоси, які, втім, сам назвав поперечними лініями (transverse lines). Ця назва, проте, не слід розуміти як термінологічне. А. Елліс виявив 10 основних ізоглос. Таким чином, з самого початку були виявлені не тільки основні діалектні зони на території країни, але і зони перехідні.

Втім, повністю значення роботи А. Елліса було оцінено лише багато пізніше. Причин для цього декілька. По-перше, увага дослідників діалектів того часу було зосереджено на вивченні діалектної лексики. По-друге, були відсутні наукові контакти з європейськими лінгвогеографами.

Однак розвиток англійської діалектології кінця XIX – початку XX ст. пов'язан не з ім'ям А. Елліса, а з діяльністю Англійського Діалектологічного суспільства (English Dialect Society). Воно було організовано в 1873 р. очолював його У. Скіт, один з найбільших англійських філологів того часу, фахівець з історії англійської мови. Метою товариства була робота по збору даних для запланованого словника англійських діалектів. Через 23 роки після створення суспільства, тобто в 1896 р., матеріал, зібраний його членами, був оцінений як достатній для виконання мети. Узагальнити дані взявся Дж. Райт; його "Англійський діалектний словник" виходив з 1898 по 1905 р. Дж. Райт

ґрунтувався не тільки на матеріалах, зібраних Товариством, а й на відповідях на поштову анкету, розісланим 12000 кореспондентам. Анкета містила 2400 слів, забезпечених вказівками, як саме відобразити місцеве вимовляння.

Результатом виявилася монументальна праця в п'яти томах (Wright J. The English Dialect Dictionary. 6 vols. Oxford, 1898-1905). Останній, шостий, том містить "Англійську діалектну граматику", куди входять відомості по всіх ярусах мови (крім лексики) - фонологічний, морфологічний і, в значно меншій ступені, синтаксичний. Сам Дж. Райт вважав свою "Граматику" більш важливою частиною, ніж словник. Переваги цієї роботи величезні. У зручній формі представлений матеріал, що відображає діалектну мову на всій території Великобританії по всіх параметрах, що охоплює значний часовий проміжок – 200 років, що передували створенню "Словника" [Бродович 1998, с. 8]. Він вважається найбільш повним словником діалектальних слів. За багатством зареєстрованого матеріалу цей словник є одним з кращих.

З тих пір діалектні дослідження багатогранні. На сучасному етапі англійські діалекти можна вважати традиційним об'єктом лінгвістичних розвідок, проведених англійськими вченими та науковцями інших країн, при тому що напрями і методика їх досліджень трансформуються в міру зміни місця та ролі діалектів в мовній комунікації і в історії англійської мови.

Так, в період становлення діалектологічної науки діалекти розглядалися як компоненти національної мови, що представляють інтерес з точки зору його генезису, як якісь «релікти» минулих мовних станів, явища зникають, вивчення яких часом було продиктовано необхідністю їх своєчасної фіксації. Даний підхід зумовив описовий характер більшості ранніх наукових праць з англійської діалектології, досліджень, виконаних під патронажем англійського діалектного суспільства в період з 1873 по 1896 роки, а також деяких робіт в ХХ столітті.

Подальший розвиток лінгвістичної науки призвів до узагальнення і

класифікації зібраного матеріалу, що знайшло своє відображення в лексикографічних довідниках, лінгвогеографічних атласах і огляді англійських діалектів Г. Ортона і О. Діта.

Оскільки розвиток лінгвістичної науки відкриває нові перспективи, а еволюція мови передбачає модифікацію всіх його складових, в середині ХХ століття дослідження англійських діалектів інтенсифікуються і зосереджуються на вивченні нових теоретичних і прикладних аспектів.

У теоретичному плані для сучасної лінгвістики характерна тенденція до більш глибокого проникнення в суть мовних явищ, до детального аналізу їх лінгвістичної і соціальної природи. Аналітичний огляд літератури з діалектології [Аванесов 1963; Болдырев 2006; Бродович 1998; Бубенникова 1998; Денисова 2004; Касаткин 1998; Лужаница 2001; Лужаница 2005а; Лужаница 2011; 2005 б; Маковский 1980; Швейцер 1971; Brook 1977; DE 1977; Hughes 1997; Jespersen 1930; Skeat 1912; Trudgill 2000; Wakelin 1977] показує, що центральне місце в даній проблематиці займають такі теоретичні питання:

- генезис діалектів як об'єктів контактних ситуацій;
- особливості фонетичного та граматичного рівнів діалектних систем; своєрідність лексичного складу, складання лінгвогеографічних атласів і словників;
- формування нових діалектних форм: койне, діалектів і напівдіалектів, інтердіалектів;
- процес становлення літературної мови і зміцнення літературної норми як фактора, що формує принципово нове співвідношення діалектів у рамках загальнонаціональної мови;
- особливості функціонування підсистем єдиної національної мови, включаючи діалекти, їх взаємодія та взаємовплив;
- аспекти кореляції діалектних і соціальних показників, і особливості їх функціонування в цілому;

- способи (механізми) підтримки діалектів у стані комунікативної придатності.

У прикладному аспекті актуальним у XXI столітті стають спостереження над сучасним станом діалектних форм, в першу чергу, над міськими та сільськими діалектами.

Незважаючи на великий обсяг робіт у цій галузі, деякі аспекти діалектології до сих пір залишаються відкритими. Зокрема, відсутні комплексні праці, присвячені генезису англійських діалектів, розглянутих в широкому лінгвістичному та екстралінгвістичному контексті в рамках єдиної соціально-комунікативної системи, не створена сучасна типологія англійських діалектів, відсутні комплексні соціолінгвістичні дослідження, присвячені вивченню і розподілу суспільних функцій варіантів, їх ієрархії, вивчені не всі семасіологічні і ономастичні пласти діалектної лексики.

Пошуки вирішення даних проблем ведуться в рамках історичного мовознавства, діалектології та соціолінгвістики. Так, постійно вдосконалюються методи дослідження різних варіантів англійської мови, включаючи діалекти, що призводять до перегляду ряду традиційних підходів і до вироблення нових. Основний акцент при цьому робиться на неадекватності синхронних досліджень та на необхідності обов'язкового обліку динаміки мовного розвитку.

Аспекти і методи вивчення діалектів різноманітні. Прийнято розрізняти описову та історичну діалектологію. Іноді як самостійні напрямки в діалектології розглядають лінгвістичну географію та діалектну лексикографію. Сучасні діалекти досліджуються в структурному, типологічному, територіальному, соціолінгвістичному, комунікативному, функціональному та інших аспектах. Ведуться дослідження на стику діалектології та етнографії (етнологія, етнолінгвістики), діалектології та фольклористики. В діалектологічних дослідженнях використовуються дані історії, історичної географії, археології [Аванесов 1963, с. 81-84].

Описова діалектологія досліджує сучасні говірки і окремі діалектні відмінності на матеріалі польових записів живої мови (зроблених на слух в фонетичні транскрипції або на магнітофон).

В рамках описової діалектології з'явилися багато теоретичних положень московської діалектологічної школи, що належать в першу чергу Р. І. Аванесову [Аванесов 1963].

До них відноситься теорія діалектної мови та діалектних відмінностей, що спирається на суворий синхронно-системний підхід. Діалектна мова розглядається, з одного боку, як сукупність всіх говорів даної мови, а з іншого – як макросистема, відображенням якої є система кожного з говору. Одні елементи системи діалектної мови є постійними, однаковими в усіх говорах. Інші представлені в різних говорах співвідносними варіантами. Вони називаються діалектними відмінностями або міжсистемними відповідниками.

До області описової діалектології іноді відносять також лінгвістичну географію – так як дослідження в цій галузі ґрунтуються на матеріалі живих говорів. Лінгвістична географія вивчає географічне поширення діалектних явищ. Цей напрямок в діалектології з'явився в результаті роботи над складанням національних діалектологічних атласів в другій половині XIX ст. і тривала в XX ст.

Метод лінгвогеографії полягає у відображенні мовних явищ на географічній карті. Картографування передусє складанню анкети, збору матеріалу (зазвичай такі анкети містять від декількох десятків до декількох сотень питань), визначення сітки населених пунктів, які належить обстежити (наприклад, французький атлас Ж. Жільєрона включає близько 600 населених пунктів, білоруський атлас – близько тисячі, російський – близько 4 тис., німецький атлас Г. Венкера – близько 40 тис.), визначення принципів запису матеріалу і, нарешті, збір матеріалу.

На сучасному етапі розвитку англістики простежується зростання

зацікавленості науковців живою народною мовою, що пояснює велику кількість досліджень присвячених аналізу сучасних діалектів Великобританії, зокрема північних, середніх, східних, західних та південних в синхронічному та діяхронічному аспектах.

1.2 Визначення та класифікація англійських діалектів

Основним поняттям та предметом досліджень діалектології є діалект. Лексема «діалект», за твердженнями лінгвістів, функціонує у двох значеннях:

1) діалектом називають місцеву мову, що протиставляється літературній мові;

2) діалект – це мова, що характеризується особливостями на фонетичному, лексичному, морфологічному рівнях [Денисова, с. 34].

М. Мостовий так тлумачить поняття «діалект»: це територіальний, часовий або соціальний різновид мови, яким користується певна сукупність людей, а тому він відрізняється своїми рівнями – граматичним, семантичним і фонетичним [Мостовий 1993, с. 182-183].

Лінгвістичній енциклопедичній словник подає таке трактування: діалект – різновид певної мови, що вживається як засіб спілкування осіб, пов'язаних територіальною спільністю [Диалектология 1990, с. 132].

Отже, як бачимо, обов'язковим в основі визначення діалекту лежать територіальні (рідко соціальні) ознаки та мовні рівні. Далі, тлумачення поняття, та термінологічна інтерпретація залежить від традиції певної лінгвістичної школи та історичного типу існування діалектів [Гухман, с. 8-9].

У цілому сучасні англійські діалекти вчені поділяють на територіальні та соціальні (оскільки останній тип діалекту не є предметом даного дослідження,

то далі він не розглядається).

Територіальні англійські діалекти є також негомогенними, їх класифікація представляє серйозні труднощі, оскільки їх межі відрізняються великою нестабільністю, а мовний стандарт все більше й більше вторгається в область розповсюдження діалектної мови. Крім того, існує декілька критеріїв, згідно з якими вчені класифікують, а також номінують територіальні діалекти. Серед них – часовий, структурний, соціо – функціональний та просторово-культурний. Розглянемо їх докладно.

1.2.1 Хронологічні типи англійських діалектів та їх особливості. Як свідчить аналіз літератури [Денисова 2008; Касаткин 1998; Лужаница 2011; РД 1964], англійські діалекти пройшли як мінімум 3 стадії розвитку, отже, виділяють 3 хронологічні типи діалектів.

До того ж у кожному з періодів спостерігається внутрішня диференціація діалектів виходячи з особливостей походження та структури. Так, у кожен період існування англійських діалектів, виділяються генетично однорідні і генетично неоднорідні їх варіанти.

Під першими розуміють діалекти, в ході формування яких спадкоємність мовних станів не порушується потужними впливами, що призводять до змішання і/або заміщення природно сформованих елементів, структур і зв'язків аналогічними формами інших варіантів [Диалектология 1990, с. 37]. Ці діалекти традиційно є материнською основою будь-якої національної мови і знаходяться у відносинах опозиції з іншими його варіантами [Денисова 2008, с. 36]. Другі – це діалекти, в яких порушено спадковість мовних станів. Це відбувається в результаті глибини й обсягу зовнішніх впливів, що мають місце в ході формування таких діалектів, а також зумовлюються зміною середовища функціонування.

Наголосимо, що ці два типи діалектів отримують неоднозначну термінологічну інтерпретацію. Зокрема, генетично однорідний діалект у славістиці тлумачиться в межах термінів: діалект племені, територіальний діалект, говір [Диалектология 1990, с. 133], в англійстиці – традиційний діалект, локальний (регіональний), сучасний діалект, сільський діалект [Лужаница 2001; Луданица 2005; Маковский 1980]. Феномен генетично неоднорідного діалекту в славістиці інтерпретується в рамках термінів: народно-розмовна мова [РД 1964, с. 36], міське просторіччя [Аванесов 1963, с. 5-10], просторіччя [Касаткин 1998, с. 134], у німецькому мовознавстві – напівдіалект [Гухман 1981, с. 6] В англійському мовознавстві до генетично неоднорідних діалектів застосовують терміни інтердіалект (interdialect) [Trudgill 1986, p. 60], злиті (fudged dialects) [Trudgill 1986, p. 60] та змішані діалекти (mixed dialects) [Trudgill 1986, p. 59], сучасні (Modern dialects) [Trudgill 2000, p.62, с. 52] або превалюючі діалекти (Mainstream Dialects) [Trudgill 2000, p. 5], міські діалекти (Urban dialects) [Huges 1997, p. 24; Trudgill 2000, p. 19], регіональне койне (regional koine) [Trudgill 2004 p. 96].

Очевидно, що термінологічна інтерпретація названих варіантів неоднозначна й залежить від дослідницького матеріалу, а також від критеріїв, на основі яких відбувається їхнє виділення й диференціація. У нашому дослідженні термінологічний апарат включає такі базові *терміни*: *племінний діалект / літературне койне / традиційний діалект / сільський діалект / міське койне / міський діалект*. Такий підхід, по-перше, дозволяє розглядати діалектну диференціацію Англії в діахронії, по-друге, відображає базові ознаки цього явища, згадувані раніше, а саме: особливість структури, умови генезису та функціонування. Розглянемо сутнісні характеристики аналізованих явищ в історичному аспекті.

Діалекти давньоанглійського періоду. Загальновідомо, що давньоанглійські діалекти беруть свій початок від трьох германських племен – англів, саксів і

ютів, які в VI-VII ст. починають переселятися на територію Британських островів.

Із лінгвістичної точки зору ці діалекти становлять собою *діалекти племінні*, під якими розуміють природно сформовані, генетично однорідні варіанти, що характеризуються відносною системною єдністю, яка відрізняє їх від інших аналогічних варіантів фонетично, морфологічно і лексично [Бруннер 1955, с. 37]. Вони функціонують в усіх існуючих сферах діяльності племені та виступають як єдина форма комунікації на території проживання народності, тому основною їх типологічною характеристикою є етнічна ознака – приналежність до народності та територіальна детермінованість мовних форм, а саме – цілісність і обмеженість вживання діалекту жителями певної території.

У період становлення й розвитку перших британських королівств сутнісні характеристики генетично однорідних племінних діалектів змінюються несуттєво. Загалом відбувається їхнє закріплення в рамках певних територіальних зон, закінчується формування мовної системи. В деяких діалектах з'являється літературна норма й писемність (західно-саксонський діалект); на інших територіях на письмі використовується латина. У цілому, діалекти вживаються в географічно й соціально маркованому середовищі представниками англосаксонського етносу, які проживають на Британських островах.

Особливості еволюції мовної варіативності на території Англії призводять до того, що наприкінці цього періоду зароджується новий сутнісний тип діалекту – генетично неоднорідний діалект – *літературне койне*, що було сформовано на основі усекського діалекту. Воно було спільне для всіх діалектів і функціонувало лише на письмі; його використовувало зазвичай лише освічений прошарок населення [Бруннер 1955, с. 67]. На жаль, із завоюванням Англії норманами, писемна традиція на літературному койне припиняється.

Діалекти середньоанглійського періоду. Історично й соціолінгвістично цей період розпадається на два принципово різних етапи – період англо-норманської диглосії та період становлення й розцвіту англійської імперії.

Здавалося, що ці два вагомих екстралінгвістичних фактори повинні були змінити сутнісні характеристики діалектів, однак це не зовсім так. Насправді період англо-норманської диглосії значно вплинув на історію розвитку англійської мови й діалектів, зокрема, попри це, ці особливості мовної ситуації не змінили природу діалектів. На додаток, вони істотно сприяли розквіту діалектів як в усній, так і писемній комунікації. В цей період діалекти закріпилися, застосовувалися практично в усіх сферах комунікації й мали максимальну кількість функцій, окрім релігійної та офіційних сфер спілкування. Так продовжувалося аж до початку ХХ ст.

Епохальним в історії розвитку англійських діалектів окресленого періоду стає не норманське завоювання, а соціо-економічні зміни, пов'язані з появою міст, що спричиняє й появу нових діалектних форм – міського койне (генетично неоднорідного діалекту) і перерозподіл окремих характеристик традиційних діалектів (генетично однорідних діалектів), а саме: звужуються функціональні особливості останніх, змінюються потенційні носії, а також ареал розповсюдження в рамках традиційної території.

Як результат, *традиційний (територіальний) діалект* цього періоду – самодостатня, природно складена регіональна система вербальної комунікації, що використовується за відповідними правилами значною групою людей, які проживають на одній території, та є маркером групової ідентифікації.

Він характеризується такими структурно-типологічними особливостями: (1) становить собою окрему форму існування мови, відмінну від інших варіантів фонетичними, граматичними, лексичними й синтаксичними ознаками; (2) формується в ході еволюції мови і, на відміну від літературної мови, цілеспрямовано не культивується; (3) закріплюється за сферою повсякденної

побутової комунікації; (4) обслуговує соціально детерміновану частину суспільства; (5) має історично зумовлену сферу поширення з розмитими територіальними кордонами.

Міське койне – генетично неоднорідний діалект, що сформувався в ході природного розвитку мови, який передбачає спадкоємність мовних станів традиційних діалектів та є формою наддіалектного спілкування представників споріднених етносів / племен, що виникла в результаті спрощення мовної системи і злиття різнорідних елементів [Бруннер 1955, с. 41; Ярцева 1985, с. 176 – 177], характеризується такими структурно-типологічними особливостями: (1) становить собою окрему, генетично неоднорідну форму існування мови, відмінну від інших варіантів фонетичними, граматичними, лексичними й синтаксичними ознаками; (2) формується в ході еволюції мови на основі декількох діалектів [Ярцева 1985, с. 177]; (3) використовується практично в усіх сферах спілкування; (4) обслуговує певну частину суспільства, причому соціально детерміновану, зумовлену родом заняття населення; (5) має історично сформований простір поширення – урбаністичне середовище.

Його утворення пов'язане з розвитком великих міст (в Англії цей процес припадає на другу половину XV століття) і викликане змішаним складом населення, що тісно й компактно проживає в нових умовах, а також особливостями виробничої діяльності в промислових регіонах. Його формування призводить до закріплення сфери функціонування традиційного діалекту за сільською місцевістю, а міського койне – за міськими центрами.

Соціо-історичні ознаки розвитку Англії цього періоду також сприяють формуванню принципово нової форми мовної варіативності – літературної мови (на основі міського койне найбільшого економічного, політичного й культурного міського центру та подальшої кодифікації його норми). Не зважаючи на те, що літературна мова, безумовно, не є діалектом, розвиток названих варіантів тісно пов'язаний і переплітається нею. По-перше,

літературна мова виникає на базі мовного контакту декількох діалектів, по-друге, саме літературна мова є основоположним фактором при формуванні нових діалектних форм наступного періоду.

Сучасні діалекти Англії. Аналіз літератури свідчить, що в сучасній мовній ситуації Англії активно функціонують два типи територіально зумовлених діалектів – генетично однорідні й неоднорідні. Вони є природним продовженням мовних форм попередніх періодів. Особливістю розвитку системи діалектів цього періоду стає літературна мова та проникність у діалектні системи елементів того варіанту, якому приписують вищий статус (літературного стандарту).

Перший тип діалектів – це *сільський діалект* – природно сформована соціорегіональна система вербальної комунікації, що використовується за певними правилами значною групою людей, яка з самого початку проживала на одній території, і є маркером групової ідентифікації. Він характеризується: 1) гомогенною мовною структурою; 2) перерозподілом елементів мовної культури, при якому окремі компоненти переходять до розряду архаїчних; 3) функціонуванням у віддалених сільських районах; 4) використанням старшим поколінням населення Англії.

Другий тип – *міський діалект* – варіант, що походить від міського койне й розвивається в ході усунення відокремленості та територіальної обмеженості діалектів у процесі їхнього зближення з літературною мовою; для нього характерна змішана лінгвістична природа. Міський діалект поширений переважно в міських районах і використовується мешканцями, які належать до середнього й нижчого прошарку англійського суспільства.

В візуальному аспекті вони вирізняються вживанням або молодим освіченим поколінням, або особами, що належать до середнього і вищого прошарку суспільства, що проживає у сільській місцевості, а також більшістю міського населення.

На думку лінгвістів, міський діалект виділяється такими структурно-типологічними особливостями: а) є окремою, змішаною формою існування мови, відмінною від інших варіантів фонетичними, граматичними, лексичними й синтаксичними особливостями; б) поєднує діалектні елементи та літературні; в) використовується в побуті в розмовному мовленні, найчастіше на міському, рідше на вузькорегіональному рівні, а також у сфері суспільного та ділового спілкування [Лужаниця 2011, с. 88]; в) обслуговує певну частину суспільства, при чому соціально детерміновану. Соціальність генетично неоднорідного діалекту зумовлена професійною приналежністю його носіїв, їхнім родом заняття в міських центрах (в основному, це важка промисловість – металургія, гірничодобувна галузь, суднобудування) і соціальним статусом (переважно це робочі, обслуговуючий персонал із мінімальним володінням нормативною формою мовної комунікації).

Як свідчить аналіз, обидва ці типи діалектів з точки зору соціофункціональних особливостей на сучасному етапі розвитку англійської мови можуть асоціюватися з більш низькими формами вербальної комунікації, оскільки їхнє використання обмежується зазвичай мало освіченим населенням.

1.2.2 Структурні та територіальні типи англійських діалектів кінця XIX сторіччя. Територіальні діалекти Англії – явище історичне, вони є результатом багатовікового розвитку. В XIX та XXI століттях існують як мінімум 2 їх структурних типи – діалекти сільської місцевості (територіальні діалекти) та міські діалекти.

Територіальна класифікація обох типів діалектів представляє серйозні труднощі, оскільки їх межі відрізняються великою нестабільністю, а мовний стандарт все більше й більше вторгається в область розповсюдження діалектної мови. Тем ні менш, простежується певна тенденція їх диференціації за

адміністративно-територіальною ознакою на два види – ті, які функціонують в міській та сільській місцевості.

Перший – варіант, що походить від міського койне і розвивається в ході усунення відособленості і територіальної обмеженості діалектів в процесі їх зближення з літературною мовою; для нього характерна змішана лінгвістична природа, поширення переважно в міських районах, використання жителями, що належать до середнього і нижчого шарів англійського суспільства.

Під другим розуміють соціорегіональну систему вербальної комунікації, що природно склалася, яка використовується значною групою людей, що спочатку мешкали на одній території, таку, що є маркером групової ідентифікації в після національний період розвитку суспільства. Її частіше номінують у рамках терміну сільський діалект. Генетично він сходить до територіального діалекту і є його природним продовженням в сільських віддалених районах. Їх територія розповсюдження не змінюється, але обмежуються сільською місцевістю.

Диференціальними ознаками цих двох типів є три критерія: структурний, соціо – функціональний та просторово-культурний.

За структурним критерієм відрізняються діалекти з гомогенною, історично сформованою однорідною структурою та змішаною. До першого типу відносяться традиційні територіальні діалекти, а діалекти другої категорії часто ототожнюють з сучасними діалектами, структура яких змішана з літературною мовою [Лужаниця 2005, с. 145].

За соціо – функціональним критерієм диференціюються діалекти залежно від сфери використання (офіційне / неофіційне спілкування) та індивідуальних характеристик. Що стосується індивідуальних характеристик, то тут виділяють діалекти, які використовуються вищими и нижчими прошарками англійського суспільства. Вважається, що традиційні діалекти використовують лише представники нижчого прошарку суспільства [Лужаниця 2005, с. 145].

Просторово-культурний критерій розрізняє територіальні діалекти в залежності від місця функціонування, а саме: діалекти сільської та міської місцевості. У сільських районах використовують найбільш архаїчні діалектні особливості, тобто справжній діалект, який вживався в середньовічній і новоанглійській період і в наукових працях іменуються як традиційні діалекти. Під міськими діалектами розуміють діалекти, що існують у містах, характеристики яких пов'язані зі специфікою мовного континууму. З одного боку це використання ненормованої форми мовної комунікації, з іншого володіння простими правилами літературної мови. Так як освоєння літературної норми в сільській місцевості не спостерігалось, а в місті літературна англійська поширювалась з великою силою, це й призвело до зростання відмінностей між міськими та сільськими діалектами. Тому міські діалекти мають більше спільного з літературною англійською, ніж сільські діалекти [Лужаниця 2005, с. 144].

Одна з найбільш серйозних спроб класифікації традиційних діалектів була зроблена А. Еллісом. Хоча ця класифікація й не позбавлена недоліків, вона в цілому достатньо точно відображає діалектну карту сучасної Великобританії й взята за основу багатьма діалектологами.

Повна класифікація міських діалектів вперше була запропонована П. Традгілом [Trudgill 1986, р. 66-67]. У своїй сукупності вони формують 2 великі територіальні зони – Північні і Південні і, в кінцевому підсумку, охоплюють 46 міст Англії.

1.3 Лексика сфери погода та погодніх явищ у лінгвокультурному аспекті

Метеорологічна лексика як частина лексики природи входить в досить велику і важливу для етнічної культури групу зовнішнього світу людини і стає одним з найбільш сприятливих об'єктів дослідження в області лексикології і фразеології [Суравикина 2011, с. 23].

У цілому, погода – стан атмосфери в певній місцевості у конкретний час. Погода характеризується метеорологічними величинами (температура, тиск, вологість повітря, вітер, хмарність, атмосферні опади) і атмосферними явищами (гроза, туман, пилова буря, хуртовина та ін.) [Хромов 2006, с. 13]. Під кліматом у вузькому сенсі розуміють сукупність атмосферних умов за багаторічний період, властивих певній місцевості в залежності від її географічного розташування. Клімат, будучи однією з фізико-географічних характеристик середовища, що оточує людину та впливає на господарську діяльність людей: на особливості сільського господарства, розміщення промислових підприємств, повітряний, водний і наземний транспорт і т.п. [Хромов 2006, с. 11]. Отже, і клімат, і погода мають широкий вплив на життя і діяльність людини.

Погода грає велику, а іноді навіть вирішальну роль в людській історії. Крім змін клімату, які викликали поступову міграцію народів, екстремальні погодні явища викликали менші за масштабом переміщення народів і брали безпосередню участь в історичних подіях. Погода впливає не тільки на буденне життя людей, а й є вирішальною у формуванні світогляду, традицій, образу життя людей формує певну унікальну картину світу, яка вербалізується у мові.

Аналіз наукової літератури за темою роботи показав, що лексика сфери «Погода», «Пори року», «Погодні умови» досліджується багатьма авторами. Так, метеорологічна лексика неодноразово потрапляла в поле зору лінгвістів,

при цьому дослідження проводяться як на матеріалі однієї мови, так і в порівняльному плані [Яньчунь 2012, Лазарева 2000]. Предметом робіт, які присвячені порівняльним дослідженням, є матеріали споріднених і неспоріднених мов, але коло їх вивчення ще достатньо обмежено.

Чимало з робіт приділяють особливу увагу опису лексичної специфіки лексики сфери погода [Свечкарева 2007, Касьянова 1984], її типології [Могила 1984], аналізу їх структурно-морфологічних особливостей, питанням еволюції та особливостями вживання метеонімів [Касьянова 1984], термінології [Анісімова 2006, 2007; Свечкарева 2007; Лазарева 2000; Іщенко 2015].

Традиційним є вивчення лексико-семантичних груп досліджуваної лексики, структурні, слово- і фразотворчі властивості метеонімів [Могила 1984, с.15], великий інтерес представляють розробки образної номінації, метафоричні і метонімічні механізми утворення метеорологічної лексики [Сорокина 2004, Мельникова 2004].

Широко вивчаються метеоніми в рамках фразеології [Яньчунь 2012]. Вагомим є дослідження метеорологічної лексики у рамках лінгводидактики [Суравикина 2011, с.25].

Останнім часом актуальним стає вивчення когнітивного аспекту компоненту мови, а також дослідження лексики як вербалізатора та засобу актуалізації мовної картини світу [Суравикина 2011, с. 35].

Незважаючи на відносно велику кількість робіт, в яких описується діалектна лексика природи в цілому і метеорологічна діалектна лексика зокрема, виявляється найменш вивченої. Так, діалектні метеоніми англійської мови, наскільки нам відомо, не були предметом окремого дослідження взагалі.

1.3.1 Національно-культурний компонент значення лексичних одиниць. У сучасній лінгвістичній науці посилюється інтерес до вивчення

лексики, що характеризує особливості життя, побуту певного народу, відображає його ментальність. Протягом тривалого часу різноманітні дисципліни, такі як соціолінгвістика, психолінгвістика, лінгвокраїнознавство, лінгвокультурологія, досліджують питання національно-культурного компонента в семантиці лексичних одиниць.

У мовознавстві національно-специфічну лексику розглядають під різним кутом зору: з'ясовується вплив національно-культурного компонента на конотацію слова, визначається естетична функція національно-культурного компонента семантики слова, з'ясовуються особливості об'єктивізації культурних явищ у мові та особливості перекладу їх на іншу мову.

Це не є дивним, оскільки, з одного боку, мова постійно виконує одну із найважливіших функцій – кумулятивну, що виражається в її здатності вбирати, накопичувати та зберігати інформацію про навколишній, духовний і матеріальний світ, історію, культуру, досвід народу, тому вона виступає в якості відображення національної культури. З іншого, – людина не може існувати поза культурою, бо є її частиною, яка протягом всього свого життя проходить довгий шлях розвитку, в процесі якого отримує та передає цінний досвід поколінь, включаючи спосіб мислення, національні традиції, культурну та побутову інформацію.

Таким чином, відображення бачення світу, фактів дійсності у мові має виражене національно-культурне забарвлення, адже мовні одиниці вербалізують значення, формуючи при цьому простір мови в залежності від національних особливостей [Бондар 2014, с. 120]. Ступінь цієї залежності досі не вдається визначити, достовірним є лише те, що мова являється вербальним вираженням культури. Найширше національно-культурна ідентичність об'єктивізується на лексико-семантичному рівні [Верещагин 1990; Стернин 2013]. Саме слова втілюють національно-специфічні риси матеріальної і духовної культури конкретної спільноти. В цьому компоненті виділяються

узагальнені семи, такі як «етнічна приналежність», «локальність» і багато інших в залежності від тематичної групи лексики. Носії мови можуть без перешкод зіставити національно-культурний компонент слова в тексті з соціально-історичними подіями, існуючими стереотипами, характеристиками всіх прошарків суспільства та іншими реаліями. Даний компонент може містити в собі інтелектуальний і емоційний зміст та оцінку, які ми можемо простежити в певному контексті чи роз'ясненні до нього.

Уперше термін національно-культурний компонент у науковий обіг ввів М.Г. Комлев. Дослідник підкреслював, що в культурному компоненті слів виражена «залежність семантики мови від культурного середовища індивідуума» [Комлев 1966, с. 117].

Тем не менш, як вже було зазначено, у мовознавчій науці не має чіткості та однозначності не лише у визначенні змісту поняття "національно-культурний компонент", але і в науковому обґрунтуванні подібних термінів.

Наприклад, В. Гумбольдт відносить національно-культурний компонент до внутрішньої форми мови, В.М Телія. говорить про культурну конотацію, а згідно з гіпотезою лінгвістичної відносності Е. Сепіра і Б.Уорфа національно-культурний компонент стосується своєрідної систематизації світу за допомогою мовних засобів, в свою чергу психолінгвістик Н.В. Уфімцева, Ю.О. Сорокін вбачали в ньому спосіб демонстрації психіки певних народів. К.Б. Бабуріна та В.І. Кодухов називають дане явище історико-культурним аспектом [Бабуріна 1991; Кодухов 1990], а Г.С. Голева – лінгвосоціокультурологічним [Голева 1997].

В.В. Виноградов, вказуючи на можливість вивчення мови в національно-специфічному та загальнолюдському аспектах, зауважував, що навіть вільне, номінативне значення не може обмежитися лише позначенням цього поняття, а також буде включати відтінки національної творчості (національно-культурний компонент). В свою чергу В.І. Карасик відзначає, що в таких значеннях

проявляється різна ступінь семантичної глибини: від мінімальної (тієї, що зустрічається найчастіше) до найбільшої семантики слова (його культурно-історичного тла). Також він виділяє значну частину лексики, в якій національно-культурний компонент виражений слабо. За М. Г. Комлевим національно-культурний компонент має невід'ємне значення в семантизації лексичних одиниць, тобто він буде присутнім в кожному слові, що висловлює щось окрім себе самого [Кравченко 2003].

Ю. А. Бельчиков, О. Ю. Білозерова, Є. М. Верещагін, Т. В. Весна, А. В. Волошина, М. Г. Комлев, В. Г. Костомаров, П. А. Содомора вважають, що національно-культурний компонент є елементом семантичної структури слова. Але навіть при цьому підході немає однозначності в розумінні природи цього компонента. Наприклад, у дисертаційному дослідженні П. А. Содомори етномовний компонент визначено як сукупність денотативних і конотативних сем, що в загальному семантичному наповненні лексеми формують її національно-інформаційний пласт [Содомора 2004, с. 17].

На думку Т. А. Космеди, етнокультурний компонент лексичного значення слова в одних лексичних значеннях може займати місце безпосередньо в денотативно-сигніфікативному значенні, а в інших – характеризується як прагматичний компонент, етносемантичний фон лексичного значення слова [Космеда 1997, с. 62]. Ю. А. Бельчиков аналізує соціально-історичний, національно зумовлений конотативний культурний компонент змістової структури слова [Бельчиков 1988, с. 30]. А. Вежбицька, В. І. Кононенко, Н. І. Клушина, Н. В. Любчук, Н. О. Данилюк, О. М. Семенов розглядають національно-культурний компонент як сукупність "мікрокомпонентів" слова, як слова, які є визначальними для духовної та матеріальної культури народу.

А. Вежбицька виділяє лінгвоспецифічні одиниці, які мають найважливіше значення для певної культури і називає їх "ключовими словами" – "...слова з національно-культурним компонентом, через значення яких відображається і

передається спосіб життя та мислення, характерний для певного суспільства чи мовної спільноти, вони є «безцінними ключами до розуміння культури» [Вежбицкая 2001, с. 17–18]. Г. Д. Томахін використовує термін «країнознавчий культурний компонент» і оперує ним у значенні «зміст слова, який визначається історією, географією, музикою, фольклором, побутом народу» [Томахин 1980, с. 48]. На думку Н.О. Данилюк, національно-культурний компонент – це номінації, що характеризують матеріальну та духовну культуру українців [Данилюк 2002, с. 182].

Причина того, що немає єдиної думки щодо визначення терміну національно-культурний компонент, пов'язана різним обсягом змісту самого поняття та різними точками зору дослідників та знань, покладених в основу їх концепцій. Кожен з вчених базував свої дослідження, опираючись на відомості з тих сфер лінгвістики, в яких працював сам, але найбільш поширеним є розуміння національно-культурного компоненту у широкому сенсі як способу збереження і втілення культурних цінностей.

1.3.2 Діалекти як засіб відображення регіональної особливості. Загальновідомим є вагомість мови у формуванні етнічної всеїдності. Про це вперше писав ще В. фон Гумбольдт у відомому твердженні про те, що мова є своєрідним духом народу, та може бути інтерпретована як відображення національно-культурного коду певного етносу, що вбирає в себе досвід і досягнення національної лінгвокультури за всі століття існування народу.

Найбільш яскравим вербалізатором ідентичності та ідентифікатором етносу є діалект. Його роль у формуванні національної культури складно заперечувати. Діалект є не тільки інструментом і особливою формою національної культури, це також спосіб вираження цієї культури в слові, історична пам'ять народу. Він – джерело цінної інформації при вивченні

культури, історії та соціальних відносин певної етнічної групи. При цьому, він є одним із способів об'єктивізації світогляду та менталітету етносу, оскільки історія, традиції, матеріальна і духовна культура становлять певну когнітивну, концептуальну систему як окремого індивіда, так і цілої етнічної групи. Опис і вивчення всіх цих аспектів через призму діалекту може дати ключ до розуміння і збереження культурної своєрідності.

Носії літературної мови і діалектоносії не тільки по-різному користуються мовою, а й різним чином оформляють в мові свої уявлення про навколишній світ. Тобто, ті люди, які використовують літературну мову в комунікації і носії діалекту по-різному сприймають і номінують навколишній світ, обираючи для цього різні мовні засоби і різні мотивувальні ознаки.

Так, наприклад Л. Вейсгербер вважає, що діалект – є мовним засвоєнням рідних місць, оскільки він перетворює конкретний екзистенційний простір в духовну батьківщину [Вейсгербер 1993]. Носій діалекту, освоюючи навколишній світ, бачить в ньому перш за все самого себе, оцінює і характеризує собі подібних.

Діалектна картина світу відображає всі основні сторони життєдіяльності людини [Закуткина 2001, с. 13]. Засоби діалекту поширюються на те, що доступно його носіям в безпосередньому досвіді: діалект і реальне життя села, доступна всім просторова і духовна сфера в значній мірі збігаються, при цьому сам діалект виступає як особлива мова локально пов'язаних споконвічних занять жителів даної території.

Актуальні, значимі для діалектоносіїв уявлення про навколишню дійсність неминуче відбиваються в мові у вигляді концептуальних понять, які реалізуються, в першу чергу, на лексико-фразеологічному рівні діалекту. Вивчаючи систему територіального діалекту як способу кодування культури його носіїв, можна розкрити основні аспекти життя етносу, наприклад, рівень освіти, способи виховання, дозвілля, трудові будні і т.д. Як справедливо

зауважив М.І. Толстой, що народна мова, обряди та вся народна культура разом з елементами матеріальної культури являє собою одне ціле [Толстой, 1995, с. 21] – народну культуру, яка протистоїть елітарній «книжковій» культурі. На думку вченого, діалект є не виключно лінгвістичною територіальною одиницею, а одночасно ще й етнографічною. Бачення світу певною соціальною групою обумовлено її культурою: одні й ті ж самі явища реальності по різному сприймаються і інтерпретуються різними групами.

Діалектна картина світу відображає як універсальне світорозуміння, так і унікальні елементи світобачення, засновані на характері цінностей і на специфіці образів, покладених в основу тієї чи іншої мовної одиниці. Світ єдиний для всіх народів, але досвід його пізнання різний. Цей досвід і відображений в діалектному слові, що допомагає зрозуміти які саме види ідентичності реалізуються через діалект.

Розвиток культури та суспільства призвели до розширення спектра ідентифікації, тобто до появи нових видів ідентичності. Звичайно, що все це знаходить своє відображення у діалектах. Наприклад, якщо порівняти діалектоносіїв однієї країни, але різних регіонів, то можна виявити, що вони мають відмінності, пов'язані з різними погодними, природними, релігійними умовами, що вплинули на трудову діяльність, на соціальний устрій та культурний розвиток. Навіть вік знаходить своє відображення у культурі носіїв діалекту. Ф. Боас [Boas 1940, р. 84–98], наприклад, здійснював порівняльне дослідження процесів дорослішання у різних народів, що живуть в різних культурних умовах. Він переконаний в тому, що форми поведінки підростаючих поколінь детермінуються не тільки біологічними факторами, а й властивостями конкретної культури та соціального положення

Кожна історична епоха має певні доміанти свого духовного життя, які накладають відбиток на розвиток людської особистості і формування її ідентичності.

Національно-культурна семантика діалекту являє собою зміст, що звертається до особливостей економіки, географії, суспільного устрою, фольклору, літератури, всіх видів мистецтва, науки, до подробиць побуту, звичаїв народу-носія мови. Дані відомості відображають елементи матеріальної і духовної культури народу, менталітет, особливості його етнічної свідомості, які, реалізуючись в мовних образах, і визначають етнокультурну специфіку мовної картини світу носіїв діалекту.

Погода є найбільш нейтральний та буденний концепт людства. Його концептуалізація, поза сумнівом, не лише відображає певні універсальні, або загальні для діалектоносіїв, уявлення про «склад» і особливості функціонування цієї сфери навколишньої людини світу [Лисенко], але і має на увазі наявність у носіїв різних мов і культур тих або інших специфічних знань, оцінок, переживань, які знаходять відображення в засобах вербальної маніфестації концепту «Погода».

Природні чинники, безсумнівно, дуже впливають на формування національної картини світу. Так, острівний характер Великобританії накладає відбиток на спосіб життя, характер і культуру англійців, яка, в свою чергу, знаходить відображення в мові. Найважливішим погодним явищем, яке підпорядковує собі багато природні процеси і явища, є вітер, море, туман, дощ.

Ці природні умови змушували людину особливо спостерігати за природою, за прикметами передбачувати погоду, «пізнавати на емпіричному рівні закономірний зв'язок явищ навколишньої дійсності, набуті знання підпорядковувати основним заняттям, зокрема тим, які залежали від природно-кліматичних умов» [Іщенко а, с. 317], називати метеорологічні явища лаконічними і точними номенами, які відбивають їхню суть.

Лексика на позначення погодних умов давня. Вона зазнавала впливу різних говорів та мов, ввібрала в себе міфологічні уявлення та світоглядні вірування народу [Іщенко в, 257], що зумовлює встановлення територіальної

диференціації цієї групи лексики, дослідження історії її формування, визначення співвідношення і взаємодії з іншими формами мови етносу актуальним та вагомим. Особливості діалектної семантики дає можливість встановити специфіку регіонального світогляду і локальних цінностей в межах однієї країни, у даному випадку – Великобританії.

РОЗДІЛ 2

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ПОГОДИ І ПОГОДНИХ ЯВИЩ У ДІАЛЕКТАХ АНГЛІЇ

У цьому розділі розглядається лексика на позначення «погода» та «погодні явища» у діалектах Англії на матеріалі діалектного словника Дж. Райта у 6 томах [TEDD 1898; 1900; 1902; 1903; 1904; 1905]. Словник вважається письмовим пам'ятником усіх лексичних одиниць діалектів Англії кінця XIX ст., тому результати аналізу відображають стан та мовну картину світу діалектоносіїв цілої Англії зазначеного періоду стосовно уявлень про погоду та вербалізують вагомі для діалектної картини світу явища у цьому аспекті.

Дослідження проводилося у декілька етапів. По-перше, за матеріалом діалектного словника методом суцільної вибірки, семантичного та компонентного аналізу було виокремлено 324 лексичні одиниці, які складають діалектну картину світу та вербалізують особливості погоди та погодних явищ Англії у діалектному узусі.

Далі за семантичною ознакою слова були поділені на шість груп: дощова погода, пахмурна та холодна погода, снігова погода, вітряна погода, сонячна погода, атмосфера.

Окрім цього, отриманий матеріал був проаналізований за належністю до частини мови, структурною ознакою лексем та порівняний у територіальному аспекті; були також досліджені системні зв'язки лексики (синонімія, антонімія, полі- і моносемантичність, енантіосемія).

2.1 Лексика на позначення «погода» та «погодні явища» за семантичною та частиномовною ознакою

Семантичний аналіз відібраних слів дозволів виділити шість груп, які вербалізують погоду та погодні явища Великобританії: дощова погода, пахмурна та холодна погода, снігова погода, вітряна погода, сонячна погода, атмосфера. За кількісним показником найбільш представлена перша група – дощова погода – (108 слів). Пахмурна, холодна погода та вітряна представлена рівною кількістю слів (77). Далі йде снігова та сонячна погода (50 та 38 слів відповідно). Група атмосфера включає лише 28 слів.

Як відомо, англійській мові характерна полісемантичність, тому з 324 аналізованих слів 38 входять в різні тематичні групи.

Увесь корпус відібраної лексики представлений 4 частинами мови: іменниками та дієсловами, що номінують самі явища та їх дію, а також прикметниками, які описують стан погоди та прислівниками, які описують ознаку дії, найчастіше, – силу з якою відбуваються атмосферні явища. Найбільш представленими є іменники (190), потім йдуть прикметники (166) та дієслова (148), найменш продуктивними є прислівники (20).

Слід зазначити, що англійській мові притаманна граматична омонімія, коли слова мають схожість смислу, але належать до різних частин мов, тому одно й теж слово може підпадати під різну категорію, тому з 324 слів 200 належать до декілька частин мов.

Розглянемо ці групи детально.

2.1.1 Дощова погода.

Дощ – це найчастіша погодна умова Великобританії. Але дощ може бути різним та в усі пори року, тому, як показав аналіз, ця група ділиться на лексеми, які вербалізують зливу, дрібний дощ, дощ

та вітер, дощ зі снігом. Серед лексем як іменники (65), так і прикметники (47), які номінують та описують стан погоди, а також дієслова (50) та прислівники (9).

Іменники представлені наступними групами:

Злива – *blandigo* (a shower of rain), *clash* (heavy rain), *cluttery* (heavy, pelting rain), *flood* (сильний дощ), *haar* (a drizzling rain or fog), *hadder* (a fine rain or drizzle, a heavy mist), *hash* (a heavy rain), *pash* (a sudden or heavy fall of rain or snow), *pell* (a heavy shower of rain or hail, accompanied with a strong wind), *perry* (a sudden, heavy fall of rain, a sudden whirling wind, a squall), *pilmer* (a heavy shower of rain), *plype* (a heavy fall of rain), *polthouge* (a heavy downpour of rain), *posh* (a heavy fall of rain), *scour* (a shower, a sudden gust of wind accompanied by rain), *scud* (a sudden shower of rain, snow, or hail).

Дрібний дощ – *bange* (drizzling, overcast, misty), *blirt* (a cold drizzle), *dizzle* (a slight shower of rain, a drizzle), *hadder* (a fine small rain), *blirt* (a cold drizzle), *glister*, *glut* (ливень), *huther* (a slight shower, a wetting mist), *mist* (to rain finely, to drizzle), *mizzle* (drizzling rain, a mist), *muggle* (a drizzling rain), *smur* (a drizzling mist or rain, fine rain).

Дощ та вітер – *peak*, *bleak*, штормовий вітер – *blirt*, *blustery*, *canker*, *cluttery*, штормовий вітер з дощем – *blustersome*, *perry*, дощ та гром – *buldering*, *tempest*.

Дощ зі снігом – *pale*, *blunt*, *drift*, *fall*, *falling*, *outfall*, *skiffer*, *skiff*, *skifter*, *snee*, *spitter*, *scalva*.

Туман – *haar*, *haader*, *huther*, *bange*, *clemency*, *drow*, *mizzle*, *scud*, *smur*.

Без дощу – *saples*.

Також є семі, які вказують на температурний стан дощу – *blirt* (холодний дощ).

Серед прикметників, які описують стан дощової погоди, було виділено наступні семи:

Туманний – *douky, droghey, muddly, muddly, muggy, muzzy, sniving, snivy, muggy, thonky, looby*.

Хмарний – *blandigo, foul, doghy, gaffin', gruesome*.

Вологий – *blashy, clatty, dirty, douky, doge, gersy, heartless, leasty, lipping, lippy, mucky, nesh, raty*.

Штормовий – *bange, blusterly, blustery, caddlesome, caddling, caddy, cluttery, coarse, dirty, flow, lipping, raty, reek, tarloch, tempesty, yark*.

Проливний – *bleary, catchy, clashy, dripping, fluttery, gag(e)y, hainish, lipping, lippy, shabbley, wallowish*.

Мряковинний – *bange, droghey, muggy*.

Вітряний (дивись п. 2.1.2).

Холодний (дивись п. 2.1.3).

Дієслова описують силу дії, у даному випадку, дощу, та, за даними аналізу, диференціюються на 2 семі – дощить сильно, або ні:

Сильно дощить – *hash, mether, pash, posh, pule, snee, toom*.

Слабко дощить – *hagger, jow, mist, mizzle, natter, skiffer, skiff, skefter, spitter*.

Прислівники найменш представлені, більшість з них описують раптово початий дощ: *pash, posh*, дощовий стан погоди у цілому: *foul, nesh, rough*, загрозу несподіваного дощу: *tender*, її мінливість: *caddling*.

Як свідчить аналіз, таке погодне явище як дощ представлено досить широко у мовній картині світу діалектоносіїв. Це, з одного боку, свідчить, про регіональні особливості погодних умов території проживання етносу, з іншого, - про вагомість даного концепту для мовців у цілому.

2.1.2 Вітряна погода. Великобританія розташована на півночі та є острівною країною, яка омивається Гольфстрімом, тому холодна та пахмурна погода є типчиною для цієї території. Як показав аналіз, ця група ділиться на

лексми, які вербалізують мрячну, вологу, мінливу, холодну, вітряну погоду. Серед лексем як іменники (51), так і прикметники (19), які номінують та описують стан погоди, а також дієслова (41) та прислівники (6).

Найбільш продуктивною є група іменників, вони представлені наступними групами:

- шквал: *bliffert, run, squeeever, weather, tempestry, tud*;
- порив вітру: *blinter, flan, flaught, flaw, gast, glusk, howder, howd, rift, rig, scour, shuft, tuck, whiffle*;
- штормовий порив вітру: *helm, holder, uptake, hurly-burly, whither*;
- ураган: *hig, scale*;
- холодний вітер: *thin*;
- вітер, який заспокоюється: *lee, lipper, lown, lee, slump, soo*;
- непоривчастий, лагідний вітер: *lipper; rake, waver, tifle*;
- ревучий (свистячий) вітер: *skirl, wista*;
- вітер з дощем: *soo, sush, teat*.

Серед прикметників, які описують стан вітряної погоди, було виділено наступні семи:

- вітряний, холодний, морозний: *snizly, thin, harsh, snizling*;
- вітряний, холодний, дощовий: *bleak*;
- штормовий вітер – *blowy, hard, nefty, hurly-burly*;
- вітер з грозою – *hurly-burly*;
- ревучий вітер – *gurl*;
- поривчастий, мінливий: *gusty, skeeny, twitchy, reukin*;
- вітер, якій закінчується: *lee, lown, slump, soo*;
- довгоочікуваний вітер: *sannying*;
- північний вітер: *upward*.

Дієслова описують силу та якість дії, у даному випадку, вітру та, за даними аналізу диференціюються на:

- дути сильно – *blinter, flaw*;
- дути лагідно – *nough, rake, quail, sneer, tifle*;
- дути різко, несподівано – *howder, howd, holder, rift, uptake*;
- дути поривчасто – *flaff, flan, huffle, whiffle*;
- дути не поривчасто – *lipper*;
- дути з дощем – *skill, wista*;
- дути пронизливо – *snizling, snazzy, thin*;
- дути с півдня на захід – *imsoever*;
- заспокоюватись – *dachin, lee, lown, lull, slump, soo*.

Окремо є слова, які описують звук, який видає вітер: шуміти, ревіти – *bliffert, gurl, rave*.

Прислівники найменш представлені, лише шість, більшість з них описують силу вітра та його напрямок:

- несподівано задути – *flaught*;
- сильно, люто продувати – *hard*;
- заспокійливо повівати – *lown*;
- подуваючи з моря – *outerly*;
- подуваючи з півдня – *upward*;
- подуваючи з півдня на захід – *imsoever*.

Як свідчить аналіз лексичних одиниць, які вербалізують поняття вітер у англійських діалектах, він є душе поширеним явищем у Великобританії, крім того, він не лагідний, а бурхливий та мінливий, що цілком співпадає кліматом острівної держави, розташованої на півночі.

2.1.3 Похмура та холодна погода. Великобританія розташована на півночі та є острівною країною, яка омивається Гольфстрімом, тому холодна та пахмурна погода є типчиною для цієї території. Як показав аналіз, ця група

діліться на лексеми, які вербалізують мрячну, вологу, мінливу, холодну, вітряну погоду. Серед лексем як іменники (14), так і прикметники (68), які номінують та описують стан погоди, а також дієслова (14) та прислівники (3). Найбільш представленою є група прикметників.

Як показав аналіз, семантично прикметники, які описують пахмурну та холодну погоду, можна поділити на наступні підгрупи:

- мряковинний – *breme, chollous, doughy*;
- мінливий – *casualty, foxy, globical, strarrach, tetchy, voxy*;
- сильний з загрозою дощу – *buldering, cankered, glowy, grisly, lousy, muddly, muggy, scrow*;
- холодний – *brash, chollous, thin, fremd, kalwart, sly, snarly, snide*; дуже холодний – *cumbled, eterie, gell, stivven*; прохолодний – *eldritch*;
- душний – *caumy, fady, faint, muddly, muggy, mutter, qualmy*;
- брудний – *clarty, gruggie, miggy, mozzy, muckery, tranchery*;
- суровий – *clemency*;
- бурхливий, штормовий – *cowzie, indumious, shabby, yark*;
- хмарний – *doghy, gaffin', glum, gruesome, muddly, planety*;
- вологий – *fady, heartless, hullerie, rear, slatterly, sniving, snivy*;
- вітряний – *flow, scrow, shizling, snizly*, дуже вітряно – *harsh, shabby, skingy, start*.

Наступними за кількістю слів є групи дієслова та іменники.

Дієслова описують силу дощу та інших ознак стану дощової погоди. У даному випадку за даними аналізу вони диференціюються на наступні семи:

- сильно дощить – *caudle, glum, hash, mether, pash, posh, pule, snee, toom*, несподівано дощить – *clap*;
- стає брудно – *clarty, muzzy*;
- стає холодно – *sly, thin*, холодно та сухо, при цьому дує сильний північний вітер – *stark*;

- стає сиро та душно – *fady, mutter, muzzy*;

- зморожувати – *hurl*.

Іменники представлені наступними групами:

- мрячна погода – *breme, cankered, unkind, scrow* (мряка з загрозою дощу);

- волога погода – *caudle, glum*;

- мінлива погода – *casualty, foxu*;

- холодна погода – *cooth*, дуже холодна погода – *clap, stivven, thin*, холодна погода з дощем / снігом – *istick, thin, tirse*, суха, холодна погода з північним вітром – *stark*.

Прислівники найменш представлені (3), вони описують душну погоду – *caumy, unkid*, та суху, холодну з північним вітром – *stark*.

Як свідчить аналіз, холодна та пахмурна погода є частою у Великобританії та широко представлена у мовній картині світу діалектоносіїв.

2.1.4 Снігова погода. Великобританія завжди стереотипно сприймається туманним Альбіоном, але дуже зеленою країною, де немає зими та снігу. Відповідно, вважається, що у мовної картині світу не повинно бути слів, які вербалізують зимові концепти. Але аналіз показав зворотне. Слова з семою снігова погода є досить продуктивною групою, вони діляться на лексеми, які вербалізують снігопад (сильний, або слабкий), сніг з дощем, слякоту, сніжинки, замет. Серед лексем як іменники (43), так і прикметники (5), які номінують та описують стан погоди, а також дієслова (28) та жодного прислівника.

Як бачимо, найбільш представленою є група іменників. Серед них було виокремлено найбільшу підгрупу «снігопад», яка була поділена на наступні групи:

- сніг – *felter, outfall, snew*;

- сильний снігопад – *clash, gramschoch, moor, scalva, snee, storm*;
- слабкий сніг – *blunk, flight, piffle, smur, sniffer, whewt*;
- несподіваний сніг – *bliffert, scud, tud*;
- шторм зі снігом – *fall, falling, weather, welshman*;
- шторм зі снігом та дощем – *blut, flist*;
- сніг з дощем – *scalva, scouter, skiff, skitter, skiffer, spitter*.

Окремо було виділено семи «слякота», «сніговий закруток», «сніжинка», «тонкий шар снігу», «замет», «град»:

- слякота – *dirt, mockery, pelsh, sluppa, snift*;
- сніговий закруток – *ree*;
- сніжинка – *blunk, fladge, blunt, flag, flaught, flear, fleech*;
- тонкий шар снігу – *fiwl, fyde*;
- замет – *drift*;
- град – *snaffle*.

Дієслова описують силу дії, у даному випадку, снігу, та, за даними аналізу, диференціюються на:

- сніжить – *snew*;
- слабо сніжить – *blunk, flag, fleeter, flight, maft, scouter, skiffer, skiff, skifter, sniff, snifter, spinter, whewt*;
- сильно сніжить – *clash, dirt, drift, flist, moor, smur, storm, weather*;
- сніжить поривчасто – *bliffert, frog*.

Окремо було виділено сему «кружляти снігу у формі снігового закрутка» – *ree*.

Серед прикметників, які описують снігову погоду, було виділено наступні семи:

- засніжений – *falling*;
- вологий – *mockery*;
- гнітючий, з загрозою снігопаду – *gramschoch*;

- слякотный – *pelsh*;
- сильно сніжить – *snee*.

Прислівники в цій підгрупі не представлені.

Таким чином, за результатом аналізу, сніг як погодне явище представлений у мовній картині світу діалектоносіїв досить широко. Найбільш продуктивними семами є ті, що описують мінливий, більш вологий стан зимної погоди (сніг з дощем), без екстремально холодних температур, що характерно для погодних умов території проживання англійців, його острівного клімату у цілому.

2.1.5 Сонячна погода. Сонячна погода представлена невеликою кількістю слів, але все ж вони є, серед них лексеми, які вербалізують погоду після дощу, занадто спекотну погоду, приємно теплу погоду, тощо. За частиномовною ознакою представлені влі групи, притаманні предмету дослідження: іменники (8), прикметники (27), дієслова (11) та прислівники (4).

Іменники представлені наступними групами:

- період сонячної, приємної погоди – *blast, boo, drouth, gay*,
- період теплої погоди – *lithe*,
- спокійна погода – *moderate*;
- прекрасна погода, без дощу – *proud*,
- погода, яка проясняється після дощу – *uphold*;
- сонячний промінь – *messenger*;
- веселка – *rainbaal*.

Серед прикметників, які описують стан сонячної погоди, було виділено наступні семи:

- сонячна – *grand*;
- приємна, ясна, яскрава – *comely, drily, fair, gash, gay, grand, handsome, proud, sausy, staring*;

- тепла – *lithe, looby, meeth*; тепла та грязна: *muddling, muggy, mungy*;
занадто тепла, до поту – *squelstring*;

- м'яка – *lowrie*;

- занадто хороша – *overrath*;

- незвичайно тепла для сезону – *breeding*;

- хороша для дозрівання врожаю – *forcing*.

Дієслова описують то, як сонце світе в різні сезони та після дощу, наприклад:

- приємно світитися та гріти – *gay, proud*;

- світити після того, як небо було хмарним – *blent*;

- палюче світити – *bloom, meeth*;

- проясняться – *fair, gay, harden, scarvy, uphold*.

Прислівники найменш представлені, більшість з них передають прекрасний, яскравий, приємний стан сонячної погоди, а саме:

- яскраво, прекрасно, приємно – *farrantly, gay, grand*;

- сонячно – *grand*;

- прекрасно, ясно після дощу – *fair*.

Як свідчить аналіз, сонячна погода також присутня на Британських островах, та, незважаючи на стереотипне уявлення про країну як холодну та вологу, може бути дуже спекотною.

2.1.6 Атмосфера. Окремою підгрупою є слова, які належать до атмосферних явищ. Дана група представлена лише однією частиною мови – іменником (загалом – 28). Серед слів наступні лексеми:

Хмари – *air, drow*; маленька, темна хмара – *dyer's neaf*, маленька, пухнаста хмара – *fleck*; велика хмара – *gagger*; важка хмара – *helm*; нечіткі, неясні хмари – *nibbles*;

Туман – *bange, drow, haar, haaden, smur, scub*;

Небо – *air*;

Повітря, сухе повітря – *drow, dryth*;

Злива – *draw*;

Веселка – *rainbaal*;

Сніг – *fetter, outfall*;

Сніжинка – *blunck, blunt, flag, fladge, flaught, flear, fleck, fleech*;

Сонячний промінь – *messenger*;

Ураган – *hig, scale*.

Як бачимо, найбільш представлені слова, які номінують певні конкретні метеорологічні поняття, характерні для клімату Великобританії – дощ, поривчатий вітер, туман, сніг. Якщо перші три погодні умови є традиційно загальновідомими, і наявність у діалектному узусі цих слів-вебалізаторів не є дивним, то слова, які номінують снігову погоду, а також їх кількість є вагомим знахідкою для лінгвістів та культурологів.

Слід зазначити, що метеорологічна лексика також використовуються метафорично для описання людей, хвороби, тощо. Наприклад, лексема *coarse* вживається у двох значеннях: перше – це характеристика погоди – штормової, неспокійної на суші або морі, друге – біда, хвороба. Лексема *caddlesome*, навпаки, у першому значенні описує людину, що завдає клопоту, тоді як у другому – штормову, мінливу погоду. Також часто слова на позначення мінливої погоди мають метафоричне значення і вживаються в узагальненому значенні «мінливий» в загалі, не лише у контексті погодних умов, наприклад: *caddy, catchy, globical, tetchy*.

У цілому, як свідчить аналіз, Великобританії дійсно притаманна дощова, вітряна та туманна погода, але не лише. Кількість слів на позначення гарної, сонячної погоди демонструє зворотне. Важливою рисою англійського клімату є його мінливість.

У цілому усі погодні умови, з одного боку, свідчить, про регіональні особливості погодних умов території проживання етносу, з іншого, - про вагомість даного концепту для мовців.

2.2 Структурні та лексико-семантичні особливості діалектних слів на позначення «погода» та «погодні явища»

Як відомо, англійській мови характерна *полісемантичність*. Діалекти у цьому випадку не є виключенням.

Так, згідно аналізу, з 324 діалектних слів на позначення «погоди» та «погодних явищ» лише 77 є *моносемантичними*. Наприклад: *blusterly* (штормовий), *flood* (сильний дощ), *flear* (сніжинка), *cooth* (холодний), *mozzly* (брудно), *sluppra* (полурастаявшій сніг), *gush* (порив вітру), шквал (*squeever*), сонячний промінь (*messenger*), *overrath* (занадто хороша погода), *breeding* (незвичайно тепла для сезону погода), *forcing* (хороша погода для дозрівання врожаю), *weave* (дути вітром), *sczrvu* (роз'яснятися, о небі), тощо.

За тематикою вони відносяться до різних підгруп, тоді як за частиномовним складником серед них превалюють іменники (32) та дієприкметники (21).

Більшість слів є *полісемантичними*, наприклад: *drow* – хмара, туман, злива, шквал; *lipping* – дощовий, штормовий, вологий; *storm* – снігопад, сильний мороз, період холодної та сніжної погоди; *bliffert* – шум вітра, шторм, шквал вітру, снігопад; *scouther* – невелика кількість падаючого снігу, мрячити, невеликий дощ, сніг; *scalva* – сніжить великими хлоп'ями, мокрий сніг, купи снігу; *helm* – важка хмара, яка іноді покриває вершину гори, вітер, який з величезною силою приходить з гір; *blandigo* – злива дощу, хмарно; *hagger* –

лагідно дощить, дрібний, маленький дощ; *perry* – раптове, сильне падіння дощу, раптовий кружляючий вітер, шквал, *slobber* – бруд, холодний дощ, змішаний зі снігом, неохайний мокрий сніг, *tempestry* – порив вітру, бурхлива та грозова погода, тощо.

Вагомим є той факт, що багато проаналізованих лексем номінують різні, навіть протилежні поняття. Наприклад, слово *blunt* (різкий) використовується на позначення як дощу так і снігопаду, *muck* означає дощ, або сніг, *snee* – зливу, або сильний снігопад, *clash* – сильний дощ, або сніг, *pash* – несподівану сильну зливу, дощ, або сніг, *smur* – дрібний дощ, або туман, або сніг, який густо падає.

Таке явище в лінгвістиці має назву *енантіосемія* – наявність в одному слові (лексичної одиниці) протилежних значень.

В проаналізованому корпусі слів найчастіше зустрічаються опозиції «дощ – сніг», «дощ – туман»:

- «дощ – сніг»: *clash* – сильний дощ, або сніг, *dirt* – або сніг, *pule* – падати безперервними краплями, або сніжить маленькими сніжинками.

- «дощ – туман»: *muddy* – туманно, або дощитиме;

- «дощ – сонце»: *pail* – дощ, що льє як з відра, або сонце, яке люто палить;

- «бруд – холодний дощ»: *slobber*;

- «велика кількість – маленька кількість»: *scalva* – сніжить великими хлоп'ями, купи снігу; *pule* – падати безперервними краплями, або сніжить маленькими сніжинками.

Крім цього, в англійських діалектах дуже поширеним є явище *синонімії*, як у межах одного діалекту, так і на макрорівні.

Серед перших було знайдено абсолютні, та часткові (які відрізняються відтінком значення) синоніми, наприклад:

- абсолютні: мінливий (*caddy, catchy, globical, tetchy*), туман – *bange, drow, haar, haaden, smur, scub*;

- часткові: холодна погода – *cooth*, дуже холодна погода – *clap, stivven, thin*, холодна погода з дощем / снігом – *istick, thin, tirse*, суха, холодна погода з північним вітром – *stark*; маленька, темна хмара – *dyer's neaf*, маленька, пухнаста хмара – *fleck*; велика хмара – *gagger*; важка хмара – *helm*; нечіткі, неясні хмари – *nibbles*;

Другі мають назву географічні синоніми, вони позначають одно й те ж явище, дію, ознаку у різних діалектах, наприклад: сніжинка – *blunck* (Девоншир), *blunt* (Сомерсет), *flag* (центральна Англія), *fladge* (Шотландія, Дарем), *flaught* (Шотландія, Ірландія, Нора́мберленд), *flear* (Дервоншир), *fleck* (Шотландія, Йоркшир, Чешир, Дервоншир), *fleech* (Шотландія, Ірландія, Камберленд).

Антонімія менш представлена (лише 36 випадків), але й вона теж присутня.

Це, перш за все опозиції:

- «холодно – жарко»: *clap, hurl, sniving, staarrach, stark, stivven / meeth, squelstring, squelsring*;

- «вітряно – тихо»: *blearly, blustery, blowy, flusk, flow, ree / gay, moderate*;

- «сонячно – хмарно»: *grand / foul, daughy, scrow*.

За *структурною* ознакою було знайдено однокореневі слова, дериваційні та складні.

Перші та другі майже в однакової кількості (146 та 161 відповідно), складні слова – 13.

Однокореневі слова зустрічаються як у іменниках, так і в інших частинах мови. Наприклад, іменники – *blirt* (шторм), *fyole* (маленький шар снігу), *sush* (гуркіт), *fadge* (сніжинка), *fall* (дощ або сніг); дієслова – *jow* (слабко дощити), *rail* (сильно дощити); прикметники – *grand* (сонячний), *fair, gash, gay, proud*, (приємний), *meeth* (теплий); прислівники – *grand* (сонячно), *fair* (прекрасно, ясно після дощу).

Дериваційні слова діляться на ті, які утворені за допомогою суфіксів та префіксів. Перші є найбільш представленими – 19 суфіксів. Префіксів лише один, в його двох типах.

За результатом аналізу, найбільш продуктивні суфікси це – -у, -er. Розглянемо усі суфікси більш детально:

-у – *blashy, bleary, catchy, clatty, cluttery, dirty, douky, lutory, gag(e)y, groshy, leasty, lippy, mucky, perry, raty, tempesty, thonky, causalty, clarty, clemency, doghy, fady, foxy, glowsy, grisky, loury, miggy, mockery, muggy, muzzy, planet, tetchy;*

-er – *canker, glister, hadder, hagger, huther, messenger, methar, pilmer, skifter, slobber, spitter, tender, wether, mutter, fleefer, havther, squeeever, insoever, lipper, scouter, snifter, blinter, hauder;*

-ly/ley – *blusterly, caddy, muddy, shabby, mozzly, muddy;*

-ing – *buldeking, dripping, falling, buildering, nerking, aaffin`, breeding, staring;*

-ling – *caddling, lipping, znizling, queltring, squelstring;*

-e – *dissle, mizzle, muggle, whemmle, candle, fladge, peffle, huffle;*

-less – *heartless, sapless, nibbles;*

-ous – *chollous, induminous, litidious;*

-ish – *hainish, willowish;*

-ie – *cavzie, eteric, gruggie, hullerie, larrie;*

-some – *caddlesome, unfurtherosome, unheartsome, gruesome;*

-ate – *moderate;*

-ed – *cancered, cumbled;*

-itch – *elderitch;*

-in – *dachinn;*

-est – *tempest;*

-al – *globical;*

-ick (ic) – *istick*;

- en – *stiven*.

Як було зазначено, префіксів було знайдено лише один, це –un (4 приклади): *unheartsome* (погана, некомфортна погода), *unfurthersome* (несприятлива погода), *unkid* (гнітюча погода), *unkind* (несезонна погода), та його різновид –im (1 приклад): *imsoever* (некомфортна погода).

Складні слова (13) по формі написання диференціюються ті, що написані злітно, або окремо. Останніх було знайдено лише 2 приклади: *dyer's neaf* (маленькі темні хмари) та *graving clouds* (грозові хмари).

Перший тип також може бути розділений на підгрупи, серед них: (1) слова, які написані злітно, або через дефіс. За аналізом, останній тип представлений лише одним словом – *hurly-burly* (гроза, штормовий вітер). Серед слів першого типу наявні слова:

- з двох простих основ, структурного типу іменник + іменник, наприклад: *welshman* (сильний сніг з вітром), *rainball* (веселка), *endrift* (сніг з дощем);

- з двох основ, які з'єднані сполучною голосною -a: *hogamadog* (велика снігова куля зліплена дітьми), *mooraway* (хлоп'я снігу), *mooracav* (падаючі хлоп'я снігу);

- з прийменника та іменника / дієслова: *overblow* (подути), *outfall* (випадання осадків), *overrate* (гарна погода), *uptake* (сильний вітер, шторм).

Таким чином бачимо, що за структурою, діалектні слова на позначення погоди та погодних явищ у Великобританії більш за все представлені простими та похідними словами, тоді як складні слова є в меншості.

С точки зору системних зв'язків аналізованої лексики було знайдено синонімію, антонімію, полі- і моносемантичність, енантіосемію. Найбільш представленим є явище синонімії, що притаманно англійській мові в цілому, особливо таким маргінальним мовним формам як діалектам.

2.3 Територіальні розбіжності у вербалізації погоди і погодних явищ у діалектах Англії

Діалекти Англії можна поділити на східні, північні, південно-західні, північно-східні, північно-західні, західні, південні, південно-східні:

- група східних діалектів представлена такими містами, графствами, як: Лінкольн, Норфолк, Ратлендшир, Саффолк;
- північні діалекти це: Кейтнесс, Камберленд, Йорк та Шотландія;
- південно-західні діалекти це: Корнуолл, Девон, Сомерсет;
- центральна група діалектів представлена такими містами, як: Дербі, Лестер, Ноттінгем, Ворик;
- північно-східні діалекти: Дарем, Нортумберленд, Шотландські острови;
- північно-західна група: Ланкашир, Чешир;
- західні діалекти: Глостер, Херефорд, Шропшир, Стаффорд, Вустер;
- південний схід: Кент, Сассекс, Уексфорд, Хартфорд;
- південні діалекти: Вілтшир, Гемпшир [Маковский 1998].

Кожна діалектна група має свою кількість слів, що вербалізує погоду та погодні умови Великобританії. Східну групу діалектів складають 47 слів, південно-західну – 70, центральну групу – 73 слова, північно – східну – 89, західну – 48, північно – західну – 69 слів, південно – східну – 19, південну – 22, а найбільшу кількість слів має північна група діалектів – 247 слів.

Як показує семантичний аналіз, регіони мало відрізняються один від одного кліматом, тем не менш, розглянемо кожний діалект більш детально.

За результатом аналізу, східна група діалектів має усього 47 слів.

З них 30 слів належать до дощової погоди: *blustery* (бурхливий дощ), *clash* (грім), *falling* (злива), *posh* (сильний дощ); 11 слів відносяться до снігової погоди: *whewt* (невеличкий сніг), *falling* (снігопад); до вітряної погоди – 6 слів:

rave (шалений сильний вітер), *rift* (поривчастий вибуховий вітер), *uptake* (штормовий вітер), *fleck* (невеличкі ворсисті хмари).

Найвагомішим є те, що в діалектах цього регіону немає жодного слова, що позначало б сонячну погоду. Також, слів, що відносяться до снігу дуже мало, проте багато лексем, які позначають дощову погоду, що ще раз підтверджує, що в Англії дуже сльотний клімат.

Північна група діалектів має 247 слів. З них:

- 123 слів відносяться до дощової погоди: *bleary* (похмурий, вітряний), *rear* (сирий, холодний), *snarly* (поривчастий, холодний), *shabby* (не сильний, не штормовий вітер);

- до снігової погоди відносяться 33 слова: *slatterly* (мокрый сніг), *basty* (дрібний сніг), *eldritch* (густий сніг), *hurl* (м'який липкий сніг);

- 61 слово відноситься до вітряної погоди: *ice* (морозний), *tuck* (поривчастий), *weave* (шквальний), *pine* (сухий);

- 30 слів відносяться до сонячної погоди: *drily* (сухо), *moderate* (спокійна), *gash* (яскраво).

Як вже було зазначено, в північних діалектах було знайдено найбільшу кількість слова на позначення погоди та погодних явищ. На півночі тепліше ніж на сході, але тут також холодно і похмуро. В цих діалектах навіть більше слів про вітер ніж про сніг.

Південно-західна група діалектів містить усього 70 слів. З них:

- 36 слів відносяться до дощової погоди: *buldering* (грозвий дощ), *flood* (сильний дощ), *graving clouds* (штормові хмари), *pilmer* (дощ стіною);

- 20 слів – до вітряної погоди: *howd* (раптовий), *hurly- burly* (безладний);

- 5 слів – до снігової погоди: *blunk* (легкий сніг, сніжинки), *snew* (сніжити), *blunt* (сніжинка, сніг із дощем);

- 9 слів відносяться до сонячної погоди: *overrath* (гарна погода), *staring* (яскрава, блискуча).

У цій групі діалектів, як і у попередніх мало слів на позначення снігової погоди, що підтверджує, що в Англії не так і багато снігових днів.

Центральна група містить 58 слів. К ним відносяться:

- 37 слів до дощової погоди: *clash* (сильний дощ), *mucky* (брудний сніг), *thresh* (шум, як дощ);

- 6 слів – до снігової погоди: *flear* (легкий сніг), *snee* (снежить);

- 8 слів – до вітряної погоди: *rift* (бурхливий вітер), *grand* (легенький вітерець), *clatty* (сильний);

- до сонячної погоди відносяться 7 слів: *handsome* (гарна, яскрава погода), *tender* (дощ із грозою).

У центральних діалектах кількість слів про сонячну погоду прирівнюється к кількості слів про вітер і сніг. Можна сказати, що у центрі Великобританії погодні явища рівномірні.

Північно-східна група діалектів включає в себе 62 слова. В них входять:

- 31 слово, що позначає дощ: *flow* (бурхлива злива), *flood* (сильний дощ), *glister* (різкий, раптовий дощ), *scud* (короткочасна злива);

- снігова погода позначена 9 словами: *flaught* (сніжинки), *fleeter* (скороминучий сніг);

- 8 слів позначають вітряну погоду: *run* (шквал, бурхливий дощ), *outerly* (морській вітер), *pine* (сильний вітер);

- 7 слів позначають сонячну погоду: *comely* (гарна погода), *grand* (ясна погода), *muggy* (волога і тепла погода).

В цій діалектній групі більше усього слів позначають також дощову погоду, а кількість слів про сонце, вітер і сніг майже урівноважена.

Північно-західна група діалектів включає 54 слова, з них:

- дощова погода має 29 слів: *clash* (брякання), *groshy* (короткий), *tetchy* (дразливий);

- снігова погода включає 8 слів: *smur* (сильний вітер), *dirt* (слякота), *drift* (пагорб);

- вітряна погода має 14 слів: *blowy* (вітряний), *rifft* (бурхливий), *slump* (різке зниження сили вітру);

- сонячна погода представлена 3 словами: *farrantly* (приємна погода), *staring* (яскрава погода), *lithe* (м'яка погода).

Як свідчить аналіз, у цій частині Великобританії сонце з'являється рідко, але все ж існує у мовній картині світу діалектоносіїв.

Західна група діалектів включає 48 слів. З них:

- 31 слово відноситься до дощової погоди: *glut* (тривале продовження вологої погоди), *muck* (брудний), *tempest* (буря), *unkind* (нем'який вітер);

- 5 слів позначають снігову погоду: *catchy* (мінлива, невизначена погода), *muck* (мокрый сніг);

- 8 слів – вітряну: *trend* (відхилитися від вітру), *blowy* (вітряний), *skeeney* (шалений вітер);

- сонячна погода представлена 4 словами: *farrantly* (яскраво світить сонце), *handsome* (чарівна, файна погода), *messenger* (сонячний промінь), *proud* (чудовий, безхмарний).

На заході Великобританії теж не дуже тепло, слова про дощову погоду все-таки перевищують.

Південно-східна група діалектів має 18 слів. З них:

- 11 слів відносяться до дощової погоди: *mist* (туман), *tempesty* (похмурий), *catchy* (поривчастий);

- снігова погода представлена лише одним словом: *skiff* (незначні опади у вигляді снігу чи дощу);

- вітряна погода має 5 слів: *goal* (раптовий сильний струм вітру), *lee* (підвітряний), *skiff* (помірний вітер), *trend* (відхилитися від вітру), *weather* (вітряний);

- сонячна погода має 2 слова: *grand* (приємна погода), *handsome* (чарівна погода).

У цій групі діалектів не дуже багато слів, сонячна погода має лише декілька слів, а снігова погода має лише одне слово, так що сніг на цій території не часте явище як і сонце.

Південна група діалектів включає 17 слів, з них:

- до дощової погоди відносяться 13 слів: *catchy* (поривчастий), *blunt* (притупляти), *caddlesome* (незграбний), *fluttery* (хитання);

- снігова погода має лише одне слово: *blunt* (сніжинка);

- вітряна погода теж має лише одне слово: *waver* (коливання вітру); сонячна погода представлена 2 словами: *lithe* (теплий), *mell* (ніжний).

Таким чином, на півдні країни сніг, вітер і сонце дуже рідкі явища. Як і в попередніх діалектних групах, найбільша кількість слів позначає таке погодне явище як дощ.

У цілому, як показав аналіз, одні й теж діалектні слова на позначення погоди та погодних явищ у Великобританії використовувалися на декількох територіях одночасно. Наприклад, слово *catchy* (поривчастий) вживається на таких територіях як: Шотландія, Нортумберленд, Камберленд, Йорк, Ноттінгем, Лостер, Уорік, Херефордшир, Глостер, Беркс, Суррей, Уїлтшир, Сомерсет, Девон; лексема *blowu* (вітряний) використовується в Шотландії, Чешире, Стаффордї.

Як показує семантичний аналіз, регіони мало відрізняються один від одного кліматом. Закономірно, що на півночі холодніше ніж на півдні (лексем зі значенням сніг тут найбільше), тем не менш, і вітер та сніг не рідкі явища на півдні країни. В усіх діалектних групах найбільша кількість слів позначає погодне явище відоме як дощ та вітер. На сході та заході найбільше лексем які позначають вітер.

ВИСНОВКИ

Мова виступає як засіб вираження особливої ментальності різних спільнот, етносів. Національно-культурний компонент семантики слів відображає, фіксує та передає від покоління до покоління мовну картину світу, взаємодію мовних, етнокультурних та етнопсихологічних факторів у формуванні та еволюції мови як частини культури.

Об'єктивізація та вербалізація регіональної своєрідності відбувається в різних варіантах мови, серед них виділяються етномова, національна мова, діалекті.

Специфіка діалекту зумовлює особливості актуалізації соціо-регіональної ідентичності у порівнянні з літературною / національною мовою, серед них: територіальна та соціальна обмеженість функціонування, стійкість та консерватизм лексичної системи, яка проявляється в існуванні архаїчних форм, історизмів та обумовлює існування вузько соціо-регіональних лексем, які відображають регіональну ідентичність мешканців певних територій.

Оскільки саме в лексиці вербалізується специфіка культури та соціуму мовців, її аналіз дає можливість робити висновки про витoki матеріальної і духовної культури носіїв, про особливості їх світосприйняття та навколишнє середовище, в якому вони живуть.

Погода грає велику, а іноді навіть вирішальну роль в людській історії. Вона належить до первинних, загальнолюдських концептів та відображає особливості проживання етносів, прямо номінує природні умови та клімат території проживання мовців та опосередковано їх спосіб життя та праці.

За результатом практичного аналізу було створено корпус слів на позначенні поняття «погода» та «погодні явища» в діалектах Англії загальним обсягом в 324 одиниці, які за семантичною ознакою були поділені на шість

груп: дощова погода, пахмурна та холодна погода, снігова погода, вітряна погода, сонячна погода, атмосфера. За кількісним показником найбільш представлена перша група – дощова погода – (108 слів). Далі йдуть пахмурна, холодна погода та вітряна, які налічують рівну кількість слів (77). Наступними групами є снігова та сонячна погода (50 та 38 слів відповідно). Група атмосфера включає лише 28 слів.

За семантичною ознакою найбільш частотними наступні лексеми:

- група дощова погода: ливень, дрібний дощ, дощ та вітер, дощ зі снігом, туманний, вологий, штормовий, зливний, сильно або слабко дощить.

- група вітряна погода: порив вітру, штормовий порив вітру, вітряний, дути різко, несподівано;

- пахмурна та холодна погода: гнітючий з загрозою дощу, холодний, мінливий, вітряний, сильно дощить, стає холодно, мрячна погода;

- група снігова погода: сильний снігопад, сніг з дощем, слабкий сніг, слабко сніжить, сніжинка;

- група сонячна погода: період сонячної, приємної погоди, приємна, ясна, яскрава, проясняться;

- група атмосфера: хмари, туман, сніжинка.

У цілому, погода Англії не відрізняється сухістю, дуже часто йдуть дощі, але й клімату притаманна м'якість, характерний поривчатий вітер та частий туман. Також, є слова, що відносяться до сніжної погоди.

За частиномовним критерієм найбільш продуктивними є іменники (190), потім йдуть прикметники (166) та дієслова (148), найменш продуктивними є прислівники (20).

За структурою, діалектні слова на позначення погоди та погодніх явищ у Великобританії більш за все представлені простими та похідними словами, де найбільш продуктивним суфіксами є –у, -er.

Складні слова (13) представлені тими, що написані злітно, або окремо. Останніх було знайдено лише 2 приклади. Перший тип диференціюється на: слова, які написані злітно (10), або через дефіс (1). Перші побудовані (а) з двох простих основ, структурного типу іменник + іменник, (б) з двох основ, які з'єднані сполучною голосною –а, (в) з прийменника та іменника / дієслова.

С точки зору системних зв'язків аналізованої лексики було знайдено синонімію, антонімію, полі- і моносемантичність, енантіосемію. Найбільш представленим є явище синонімії, що притаманно англійській мові в цілому, особливо таким маргінальним мовним формам як діалектам.

У цілому, як показав аналіз, одні й теж діалектні слова на позначення погоди та погодних явищ у Великобританії використовувалися на декількох територіях одночасно, але й є і географічні синоніми.

Територіальні розбіжності у вербалізації погоди і погодних явищ у діалектах Англії майже відсутні. Закономірно, що на півночі холодніше ніж на півдні (лексем зі значенням сніг тут найбільше), тем не менш, і вітер та сніг не рідкі явища на півдні країни. В усіх діалектних групах найбільша кількість слів позначає погодне явище відоме як дощ та вітер. На сході та заході найбільше лексем які позначають вітер.

SUMMARY

Object of study: is a vocabulary of the English dialects to denote the concept of "weather" and "weather phenomena".

Purpose of the work: is a comparative analysis of the vocabulary of the dialects of England on the designation of the concept of "weather" and "weather phenomena" and in highlighting their features.

Theoretical and methodological foundations: a set of several methods were used to solve the tasks in the work: a method of generalization and description of theoretical base and factual material, continuous sampling of available material, component analysis of vocabulary definitions, comparisons and typologization of language clichés, examples of which were exemplified .

Results: The same dialect words for weather and weather in the UK were used in several territories at the same time, but also have geographical synonyms.

As a result of the practical analysis, a corpus of words on the notion of "weather" and "weather phenomena" was created in the dialects of England, totaling 324 units. By partial criterion, the most productive are nouns (190), followed by adjectives (166) and verbs (148), the least productive are adverbs (20).

Territorial differences in the verbalization of weather and weather in the dialects of England are almost absent. Of course, in the north it is colder than in the south (lexemes with the value of snow are here the most), however, and wind and snow are not rare phenomena in the south of the country. In all dialect groups, the largest number of words indicates the weather phenomenon known as rain and wind. In the east and west, the most tokens are the wind.

Key-words: *dialect, dialectology, urban dialect, rural dialect, literary horse, weather, seasons, weather conditions.*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Свеженко Ганна Альбертівна, студент(ка) 2 курсу магістратури, форми навчання заочної, факультету іноземної філології, спеціальність філологія, освітньо-професійна програма мова і література (англійська), адреса електронної пошти annaholms02@gmail.com, – підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Лексика на позначення погоди та природних явищ у діалектах британського варіанта англійської мови» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена; – заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії; –згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

Свеженко Г.А.